

"Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi!"

2012 BALANDIS

VARPAS

LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

Kovo 11-oji prie paminklo
„ŽINIA“

Sveiki sulaukę šventų Velykų!

Sveikiname

Bronių Šarauską
85-mečio proga

Vytautą Bačių
80-mečio proga

Liudviką Pipirą
70-mečio proga

Petrą Sučylą
55-mečio proga

Vidmantą Žilių
50-mečio proga

LLKS veikla sovietinės ir fašistinės okupacijų metu

Jonas Burokas

Lietuvos nesipriešinimas pirmajai sovietinei okupacijai įėjo į mūsų istoriją kaip įvairiai istorikų vertinamas reiškinys. Partizanų, politinių kalinių, laisvės kovotojų aukos, tremtinių kančios neleidžia pamiršti šio istorijos fakto.

Nesipriešinimas okupacijos pradžioje, sekant įvykius Lietuvoje, gal ir buvo dėsningas, nes, pirmiausia, atspindėjo tautos santūrumą, tvarkingumą, taikingumą, antra - sovietų klastą ir sugebėjimą pasinaudoti mūsų taikiais, patikliais santykiais su kaimynais. Sovietų Sąjunga, grąžindama Lietuvai Vilniaus kraštą, tapo tarsi jos bičiulė, bet netrukus okupavo mūsų šalį. Tai įvykdyta palankiausiu laikotarpiu, kai, susitarę du agresoriai, ruošėsi įsiveržti į Baltijos valstybes. Lietuvos okupacija buvo padiktuota iš viršaus, iš agresoriaus pusės, o pasipriešinimas kilo iš vidaus – iš tautos gelmių. Masinis teroras, spartus krašto sovietinimas įtikino tautą, kad taikus pasidavimas veda į prapultį.

Praslinkus keliems mėnesiams po okupacijos, tauta, ypač jaunimas, atsitokėjo. Įvairios pagrindinės inteligentų, jaunimo grupelės pradėjo jungtis į stambius darinius. 1940 m. spalio pradžioje buvo įkurta vieninga pasipriešinimo organizacija Lietuvos aktyvistų frontas. Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga buvo įkurta tų metų gruodžio 26 d. Jos veiklą galima būtų suskirstyti į kelis etapus: aktyvi neginkluota kova prieš sovietinius ir fašistinius okupantus, kova prieš Armijos Krajovos žiaurumus ir užmačias karo metu, ginkluota rezistencinė kova Lietuvoje, sovietiniuose lageriuose bei aktyvi LLKS diplomatinė kova prieš Lietuvos okupaciją užsienio valstybėse, veikla atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę.

LLKS įkurta kaip pasipriešinimo sovietinei okupacijai organizacija. Steigėjai buvo tautiškų patriotinių

pažiūrų inteligentijos atstovai. Jie priešinosi sovietų, o vėliau ir vokiečių okupacijai. LLKS vadovybė sukūrė visą Lietuvą apimančią konspiracinę bendražiogių tinklą. Organizacijos veikla buvo suskirstyta į keturias apygardas ir veikė kiekviename apskrities mieste. 1941 m. pavasarį, LLKS įsijungus į LAF, sudaryta bendra vadovybė su plačiai išsišakojusiu tinklu šalyje ir užsienyje. Pagrindinis tikslas – pasiruošti ginkluotam sukilimui. Tai ir buvo pasiekta.

Pirmasis bolševikmetis sukrėtė tautą, pareikalavo daug aukų, tačiau užsibaigė valios pasireiškimu atgauti suverenitetą. Jį įkūnijo Laikinoji Lietuvos vyriausybė.

LLKS veikla vokiečių okupacijos metais laisvės kovos istorijoje yra savotiškas trijų metų tarpas: kitoks priešas, kitokia priespauda, kitoks pasipriešinimas. Pradžioje Lietuvos visuomenė į vokiečių karių žiūrėjo kaip į išvaduotojus, tačiau neilgai. Ypač naujo okupanto veidą atskleidė žiaurus elgesys, žydų žudynės. Po šešių savačių Laikinosios vyriausybės veikla buvo uždrausta. LAF kartu su LLKS dar kurį laiką veikė viešai ir 1941 m. rugsėjo 20 d. paskelbė memorandumą, kuriuo protestavo prieš Lietuvos Nepriklausomybės paneigimą. Tačiau jau kitą dieną vienas iš memorandumo kūrėjų – Leonas Prapuolenis – buvo suimtas ir išsiųstas į Dachau koncentracijos stovyklą. Dar po dienos LAF veikla buvo uždrausta. LLKS pasirinko pasyvų kovos kelią. 1941 m. spalio mėn. ji paskelbė atvirą laišką, atsiskyrė nuo LAF ir perėjo į veiklą pogrindyje. Prasidėjus sugriežtėjusioms vokiečių represijoms, LLKS vėl buvo priversta įsijungti į Vyriausiąją Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą. Vokiečių okupacijos metais LLKS sudarė daugiau kaip 5000 prisiekusių narių. LLKS spauda ėjo įvairiais pavadinimais: „Laisvas žodis“, „Apžvalga“, „Laisvės kovotojas“. Pastarasis 1942-1944 m. buvo leidžiamas du kartus per mėnesį ir pasiekė net 5000

egzempliorių tiražą. Jis buvo leidžiamas Kaune E. ir V. Paragių taip pat A. Mildažio sodybose, V. Bakūno, K. Brazausko, I. Kurkliečio, V. Paragio, J. Mildažio, Z. Zubrio, A. Vokietaičio pastangomis.

LLKS Kaune turėjo radijo stotį „Laisvoji Lietuva“, kurios laidos buvo girdimos Švedijoje ir kitose valstybėse. Beje, Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus taip pat buvo LLKS narys, platino nelegalią spaudą, dalyvavo Sedos kautynėse.

Apie LLKS veiklą pirmosios sovietinės okupacijos laikotarpiu ir karo metu plačiai aprašyta Algirdo Vokietaičio ir Juozo Grušio knygoje „LLKS 1940–2000“, Mečislavo Treinio „Gyvenimas - Meteoro skrydis“, Jūratės Vyliūtės „Kapitono Igno Byla“ ir „Brolis Vincentas“, dr. Algirdo Vokietaičio „Raštai“ knygose.

Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai, daug aktyvių narių pasitraukė į užsienį arba stojo į ginkluotą partizaninę kovą prieš okupantus. Žuvusiuosius bei suimtuosius pakeisdavo studentai, moksleiviai ir kiti patriotai. Daugelis jų atsidūrė kalėjimuose, lageriuose. Jiems ir kilo idėja lageriuose atkurti LLKS. Ten 1954 m. Sąjunga leido laikraščėlius „Šiaurės pašvaistė“, „Protėvių keliu“, „Varpas“, „Nepriklausoma Lietuva“. LLKS lageriuose organizavo politinių kalinių sukilimus, streikus, vykdė diversijas, sprogdino šachtų techninius įrenginius, reikalavo laisvės. 1955 m. suorganizuotas visuotinis Vorkutos sukilimas. Šis ir kiti kalinių sukilimai privertė sovietų vyriausybę paleisti į laisvę milijonus kalinių.

Aktyviausi pasipriešinimo ir streikų organizatoriai buvo S. Ignatavičius, I. Uogintas, E. Burokas, V. Vaineikis, E. Laugalys, Petras Aleksiusas, E. Smetona, A. Lukoševičius, V. Šiška,

P. Vaverskis, P. Vaičekas, P. Zagreckas, J. Šilinas, J. Grušys, L. Bručas, V. Korsakas, V. Svilas, E. Svilainis, F. Kirvelaitis ir daugelis kitų.

Jiems sugrįžus iš lagerių į Lietuvą, kova buvo tęsiama. 1956 m. LLKS vadovavo generolas M. Pečiulionis, nuo 1960 m – P. Paulaitis. LLKS 1975–1988 m. Lietuvoje vėl pradėjo leisti pagrindinį laikraštį „Varpas“. Ypač aktyviai „Varpo“ leidyboje dalyvavo Vytautas ir Stasė Vaineikiai, Edvardas ir Antanas Burokai, kun. J. Dabravolskas, Petras Grainys, Jonas Kūjelis, Vincas

Korsakas, Stasys Ulevskis ir kiti.

Pirmaisiais Nepriklausomybės metais LLKS nariams atrodė, kad Laisvė 1990-aisiais iškovota, jog po kančių ir vargų galima ilsėtis ir džiaugtis, nes tikslas pasiektas. Deja, apsirikome. Buvusioji sovietinė nomenklatūra sugrįžo į valdžią nepriėmus desovietizacijos įstatymo ir užėmė postus visose aukščiausiose šalies institucijose, toliau valdo spaudą, televiziją, ekonomiką, svarbiausius strateginius objektus, bankus. Mokslo ir mokymo įstaigose, mokyklose, teismuose išliko sovietinė ideologija persisunkę funkcionieriai su savais filosofais ir tarnautojais.

1995 m. LLKS aktyvas Vilniuje oficialiai įregistravo LLKS ir jos leidinį „Varpą“. LLKS užsibrėžė tikslą viešinti neokomunistų, įvairaus plauko kosmopolitų, globalistų kenksmingas valstybei užmačias, pasisakyti vidaus ir užsienio politikos klausimais, auklėti jaunimą patriotine dvasia, ginti žmogaus teises ir laisves, rinkti istorinę medžiagą apie laisvės kovas, remti Laisvės kovotojus ir jų šeimas.

Didelį vaidmenį, skleidamas Tėvynės meilės, patriotizmo idėjas, atlieka Algimanto Zolubo redaguojamas mūsų leidinys „Varpas“. Produktiviai pastaruoju metu dirbo šviesios atminties Vilius Bražėnas, išleidęs 4 knygas bei daugybę publicistikos straipsnių, Edvardas Burokas, išleidęs „Pūtėme prieš vėją“ penkis tomus apie politinių kalinių veiklą sovietiniuose lageriuose, jų dalyvavimą streikuose, Petras Girdzijauskas – „Partizanų išrinktas Lietuvos prezidentas“, Eugenijus Stancikas – apie jaunimo pagrindines organizacijas. LLKS rūpesčiu 2003 m. pastatytas kryžius kovojusiems ir žuvusiems už laisvę Lukiškių aikštėje, aktyviai dalyvaujame tvarkant N. Rasų karių kapus, valstybės vadovų, generolų, dvasininkų, partizanų, laisvės kovotojų, sukilėlių, nukankintų įvairiose vietose, įamžinimu kenotafuose. LLKS pastangomis, pažymint Kovo 11-ją bei LLKS įkūrimo sukaktį greta Nepriklausomybės aikštės pastatytas paminklas „Žinia“.

LLKS narių dar laukia dideli darbai, siekiant jog deramai būtų įvertintas laisvės kovotojų žygdarbiai, kad Vilniuje būtų pastatytas paminklas kovojusiems ir žuvusiems už Lietuvos laisvę patriotams.

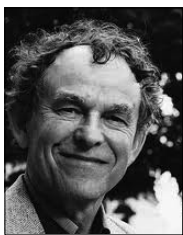
Aplankykite LLKS svetainę www.llks.lt

Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga

Pasakyta 2012 m. kovo 11 d. Seime

Mieli tėvynainiai!
Kolegos signatarai!

Visas krikščioniškas pasaulis, cituojantis Dekalogą, tikriausiai prisimena preambulę: Aš esu Viešpats tavo Dievas, kuris išvedžiau tave iš Egipto žemės, iš vergijos namų... Visa tai įvyko prieš trejetą tūkstančių metų, kai žydai siekdami laisvės išsivadavo iš klestinčios, bet nedraugingos šalies ir po ilgų klajonių su Dievo pagalba įkūrė Izraelio valstybę. Gal dėl to žydų tauta, tų lemtingų dienų neužmiršus, toliau įtakinga pasauly ir dabar.

Savo laimei ar nelaimei mes nuo amžių glaudėmės prie Neries ir Nemuno. Tos upės, dvi svarbiausios arterijos, maitino sėslaus lietuvių širdį. Mes atsisakėme trauktis nuo užgyventų vietų, nors trys plėšrūs ereliai vis taikėsi mums iškapoti akis.

Niekada nederėtų pamiršti aštuonioliktųjų Vasario 16-sios, kai mums pavyko nuristi nuo Lietuvos kapo daugiau kaip per šimtametį „pelėsiais ir kerpe“ apaugusį vergijos akmenį, taip pat ir Kovo 11-osios, kurią minime šiandien.

Prieš daugelį metų, dar prieškarinėj laisvoj Lietuvoj, mama grįždama iš bažnyčios pernešė mane per aukštą siūbuojantį lieptą, pavargus atsisėdo ant akmens ir užminė mįslę:

– Vienas sako: bėkim bėkim, kitas sako: čia stovėkim, trečias sako: čia linguokim... Kas?

– Tai gal žmonės Pasvalio bažnyčioj?

– Ne... Čiagi mūsų Lėvuo. Išižiūrėk... Vanduo bėga, teka, o akmenys lieka. Tai kas linguoja? Meldai, nendrės.

Ta graži mįslė tinka ne tik upei, bet ir visai mūsų Lietuvai. Mes jau buvo apgynę savo laisvę, bet Maironio herojinę dainoj „Oi, neverk, motušėle“ ne vien dėl rimo buvo atsiradę žodžiai: „Tau dar liko sūnų, kas Tėvynę praras“.

Per okupacijas ir karą netekom beveik trečdalis savo gyventojų. Žmonės bėgo nuo grįžtančio bolševikinio cunamio, palikdami tautą be idėjos, be vado, tik turėdami viltį dar kaip nors sugrįžti. Tie, kurie narsiai kartojo „ČIA stovėkim“, buvo sunaikinti, žuvo miškuose, tremtyje ir lageriuose. Kiti kaip nendrės linko ten, kur spaudė srovė, kur vėjas pūtė. Priešas juos laikė savais. Daugelis išmoko vogti, įprato gerti, veltėdžiauti. Tokie žmonės ir šiandien mūsų valstybei didelė našta.

Garbė tiems kurie liko stovėti, kurie po daugelio metų sugrįžo, stengėsi atgaivinti Lietuvos upę ir per ją nutiesti tiltus į pasaulį!

Atsimenat, kaip mes be atodairos šokom per bedugnę – iš nelaisvės į laisvę? Jau jau įsibėgėjom, ati-

trūkom, šokam... Ir girdim: Step by step, gerbiamieji! Nie spešyte, товариšči... O kai peršokom: Grįžkit! Ni kuda vy ne uidiote!..

Kremlius mums paskelbė ekonominę blokadą. Už šitų Parlamento sienų vyko stebuklas, kuris primena Evangelijose apsakytą duonos ir žuvies padauginimą. Tai buvo dienos, kai Laisvė iš tiesų buvo įgavusi neįkainuojamą vertę. Žmonės devyniasdešimtaisiais ir dar po metų čia nešė ir vežė ne tik maistą šių rūmų gynėjams, jie aukoją juodai dienai sutaupytus pinigėlius. Kai kada – visą apgailėtiną kompensaciją, gautą už ilgametę katorgą gulaguose. Tos pinigų gniūžtelės plastiko maišeliuose kartais padvelkdavo kaimo pirkios dūmu, nesibaigiančio vargo kvapu. Tie pinigai buvo skirti Blokados arba Laisvės gynimo fondui. Tai buvo tarsi tvarstis, tarsi trauklapis atkurtos mūsų valstybės žaizdoms.

Tada mes, eiliniai Aukščiausiosios Tarybos deputatai, neturėjome net savo kabinetų, juose buvo įsikūrę Parlamento gynėjai. Turėjome tik po vieną savo padėjėją. Tokio žmogaus labai reikėjo Ukmergėj, mano apygardoj. Ši neįprastą darbą už pusę atlyginimo sutiko dirbti tik Vanda Piešininė, akių gydytoja, kurios nebuvo kam poliklinikoje pakeisti. Ji pažinojo daug skurstančių žmonių. Kai kuriems mes stengėmės padėti, pasinaudodami Kalifornijoje gyvenančių geradarių Sinkių parama.

Mudu su daktare Vandute einame pas tokį Darulį, kuris ilgai dirbęs traktorininku, nuo vibracijos nebegalėjo vaikščioti. Darulis – invalido vežimėlyje, žmona – po insulto nebesikelia iš lovos. Jiedu vylėsi, kad sūnus netrukus parves į namus marčią, tačiau toji nebenorėjo tekėti į šeimą, kur jau nebe vienas, o du invalidai. Vienintelis sūnus iš nevilties nusižudė. O mes viso labo paguodai teturim dvidešimt dolerių... Darulis mums atidarė duris ir – pirmi jo žodžiai:

– Rašytojau! Sakyt, ar ta mūsų Lietuva atsilaikys. Ar ji gyvuos?

Lietuva gyvuoja, Lietuva gyvuos, nors daugelis esame iš to išlikusio nendryno.

Ne visi mano prisiminimai – kaip tie kristalai, tinkantys garbingai praeities mozaikai. Antraisiais mūsų nepriklausomybės metais lankydamas malonės prašančius nuteistuosius Pravieniškėse sužinojau, kad čia tebelaikomi keleriems metams nuteisti du iš Sovietų armijos pabėgę vaikinai. Necituosiu savo paklausimo dėl teisėtvarkos problemų tuometiniam Respublikos generaliniam prokurorui. Neskubų atsakymą man atsiuntė Vidaus reikalų ministro pavaduotojas A. Svetulevičius. Jame nebuvo nė vieno žodžio apie tuos du vaikus, pabėgusius iš okupantų kariuomenės į laisvęjančią savo Tėvynę.

Aukščiausiajam Teisme man buvo paaiškinta, kad

vienas iš tų dezertyrų yra pabėgęs iš Kolos pusiasalio, kitas – nuo Uralo. Be civilinių drabužių, be maisto... Esą bėgliai pakeliui turėjo kur nors vogti arba plėšikauti.

Tik tada, kai mes jau turėjom Respublikos Prezidentą, bėgliams buvo pasiūlyta rašyti malonės prašymą. O juk, pagal teisybę ir sąžinę, malonės, atleidimo už savo bukumą ir aplaidumą turėjo prašyti kai kurie anuometiniai teisėtvarkos sargai!

Pagal teisybę ir sąžinę... Kad mums šioj vietoj nereiktų liūdnei atsidusti, priminsiu jums seną, beveik linksną istoriją.

Viename kaime įsisiautėjo gerai šeriamas veislinis jautis. Jokie pančiai ir tvoros jo nebegalėjo nulaikyti. Vienas kitas sodietis nuo to jaučio jau buvo apšlubęs ar net galą gavęs. Per Oninių atlaidus gyvulys įsisuko į šventorių ir išvaikė procesiją, nes tą bestiją vyšninis klebono arnotas suerzino. Tada žmonės susirinkę nusprendė, kad stipriausi vyrai, Kalvis ir Dailidė, tą jautį privalo nugalaboti. Tiedu sutiko. Dailidė pasidirbins kuoką, Kalvis, įpratęs net staininius eržilus kaustyti, vakare pačiups tą jautį už ragų – taukšt paukšt, ir tam neraliuotam galvijui bus amen aleliuja.

Vieną vakarą abu susiruošė. Dailidė atsvėdėjęs taukšt!.. Jautis – nė krust. Dar sykį paukšt – jaučiui nė motais. Bet Kalvis nebeiškentęs tam Dailidei sako:

– Klausyk... Jei tu ir trečią kartą man taip tvosi kakton, to jaučio aš galiu nebulaikyti.

Tuo ir baigiasi senų laikų istorija. O mūsų laikais žurnalistai nedelsdami imtų lukšteni seniūną, merą, policiją ir prokurorą – iki pat viršaus...

– O kaip ten toliau? – klausinėtų. – Koks to jaučio likimas?

– Vyksta tyrimas. Pradėta baudžiamoji byla. Tuo tarpu tiek.

Praeina metai. Jie ir vėl klausia:

– Ar tiesa, kad tas jautis buvo įsibrovęs ne tik į bažnyčią, bet ir į banką? Ar jūs žinot, kas už to jaučio stovėjo?

Atsakymas:

– Dėl banko negaliu nei patvirtinti, nei paneigti. Stovėjo ar nestovėjo – tyrimas kol kas tebevyksta.

Dar po poros metų:

– Žmonės kalba, kad ten buvo karvė, ne jautis. Dailidė ir Kalvis tada buvo gerokai išgėrę...

– Karvė ar jautis – tai tik teismas gali nustatyti. Apklausiami liudytojai, paskirti nauji teisėjai, prokurorai...

Lietuviai turi labai prasmingą posakį apie skersą ir išilgą vargą. Skersas vargas – tai tas, kuris kelią pastoja kaip tas ragus atkišęs jautis. Žūt ar būt – reikia tą kliūtį įveikti. Buvo sunku, bet mes tai padarėm.

Išilgas vargas – tai tie kasdieniniai rūpesčiai, vargas, kuris tarsi prišiukšlintas griovys vingiuoja palei visą vieškelį. Pasakykite man, kurioj šaly tokio išilgo vargo nebūna. Gal tik tam lietuviškam griovy daugiau primėtųjų „bambalių“.

Jei kas dabar užmintų mįslę: vienas sako – bėkim bėkim, kitas sako – čia stovėkim, trečias sako – dar išgerkim, nesunku būtų atspėti jog tai greičiausiai – Lietuva.

Mums labai trūksta Motiejaus Valančiaus, kuris garsiai ir įtaigiai pasakytų: Mielosios mano avelės! Juk mums tam ir duota galva, kad į antrą galą lapų nepribirtų!

Kazys Saja

Gražinama atminties skola

Eugenijus Ignatavičius

Pagaliau sulaukėme įdomaus ir sugestyvaus, pirmojo, alsuojančio menine tiesa romano apie laisvės kovotojus – Petro Venclovo „Kartybių taurė-iki dugno“. Tai „...vienas sudėtingiausių ir brandžiausių kūrinių parašytų lietuvių tautos kovų tema“ – rašoma viršelyje. Pernai lapkričio mėnesį romanas buvo pristatytas Kaune, Maironio muziejuje, vėliau Vilniuje-Rašytojų sąjungos klube, susilaukęs palankių įvertinimų, neesminių kritinių pastabų.

Džiugu, kad nepasiteisino samprotavimai, prieš keletą metų vykusioj diskusijoje, organizuotoje „Kultūros barų“ redakcijos, Lietuvos genocido centre – „Kodėl mūsų rašytojai nerašo kūrinių rezistencijos tema?“ Buvo išreikšta įvairių nuomonių, viena jų ir šių eilučių autorias: „Pirma, nerašo todėl, kad kūri-

nių šia tema nepageidauja įsitvirtinusi valdžioje sovietinė nomenklatūra. Antra, kad rašytojai abejoja, ar jų kūrinys pranoks gausiai pasklidusią dokumentiką – rezistentų prisiminimus. Nes dokumentinė autentiška medžiaga yra sukrečianti ir įtaigi, ir, norint pasiekti tokio pat laipsnio sugestiją, autoriui reikėtų ryžtis ne tik pasikapstyti archyvuose, bet kūnu ir dvasia pasinerti į kuriamų veikėjų patirtų išgyvenimų gelmę. Tokiam darbui reikia pasišventimo ir drąsos. O svarbiausia, pamilti nepažįstamuosius miško brolius, kaip artimus ir savus, persikūnyti į jų ryžtą, tragišką kovos kelio pasirinkimą, suvokti pokario metų ore tvyrojusias laisvės atgavimo viltis ir jų praradimą.

P. Venclova šį sunkų egzaminą išlaikė. Kelia nuostabą, kad jis gimęs 1944 m., vargu ar matęs gyvus partizanus. Į pagalbą atėjo talentas sumaniai ir išradinčiai konstruoti kompoziciją, sklandžiai atskleisti idėją ir kūrinių sprendimą. Stipriai įsukta intrigos

spyruoklė tiks it laikrodį, paprastu žodžiu ir švelniu santykiu skaitytoją traukte įtraukia nuo pirmojo puslapio ir, prirakinusi prie įvykių eigos „kankina“ augančioj dramatiškų įvykių įtampoje iki netikėtos aukščiausios kulminacijos. Tik perskaičius kūrinį gali suvokti epinį užmojį ir kodėl pasirinkta trylikos jaunų partizanų būrys, kuriam vadovauja ne kažin kiek vyresnis nepriklausomos Lietuvos karininkas. Išaiškėja ir trylikos giesmių prasmė, pagal kurias suskirstytas romanas. Forma organiškai išsiliesianti kūrinio drobėje. Neatsitiktinai jie pasirinkę ir slapyvardžius iš Naujojo testamento, Kristaus apaštalų tarpo: Tomas, Andrius, Jokūbas Jonas, Matas, Pilypas, Baltramiejus, Tadas, Morkus, Lukas, Paulius, Simonas, „niekas nepanoro Judo“... Būrio vadas Mykolas Paliūnas, nesiryždamas kėsintis į Dievo sūnaus vardą, pasivadina Juozapu, Marijos globėju. Kūrinys pasižymi itin grakščia stilistika, išlaikyta pagarba ir taktas, cituojant Biblijos tekstus, mintimis pakylant iki transcendencijos, apeliuojama į pirmųjų krikščionių besislapstančių katakombose skelbiamas tiesas, žmogaus kančių ir teisingumo klausimus pateikiant pačiam Dievui.

Pasakojimo eiga plaukia laisvai nuoseklia vaga, tarp žalių pievų ir girių, su staigiais posūkiiais, netikėtais slenksčiais, apgaubta tariama ramybe, ir kasdien glūdinčia paslaptinga grėsme. Autorius kiekvieną akimirką budi labai arti kuriamų personažų, lyg ir nesikišdamas į jų vidinį pasaulį, leisdamas jiems valiūkauti, klysti, veikti pagal savo supratimą ir charakterį, tačiau laikydamas rankoj metronomą – giesmė privalo skambėti nuoširdžiai ir įtikinančiai. Gal todėl ir visi veikėjai, nekeliant jų ant pjedestalo, skaitytojui tampa artimi, paprasti tėviškės vaikai, kupini jaunatviško polėkio, nuodėmingi, pasikarščiuojantys ir teisūs, kaip ir tu, eilinis žemės keleivi. Vyresniosios kartos žmonėms turėtų sužadinti įspūdį, kad susitinkama su kažkur matytais, primirštais, tačiau gerai pažįstamais. kaimynais. O jaunimui – veikia jų vienmečiai su anksti pabudusia pareiga Tėvynei, pilietiniu jausmu. Juk įdomu susitapatinti.

Autorius, pasirinkęs rezistencijos saulėlydžio laikotarpį, tragiška gaida perverdama vieno, gal jau paskutinio būrio lemtį, iš naujo prikelia gyvenimui Tėvynės viziją, išguldytą pelkėse ir nugramzdintą šuliniuos, atveria visuotiną Lietuvos partizanų karą po karo su šimteriopai stipresne okupantų kariuomene. Partizanai nors tebebuvo gyvi, tačiau atskirti nuo gyvenimo neperžengiama stiklo siena. Kovojo guosdamiesi vienintele viltimi – sulaukti Vakarų demokratijos šalių pagalbos, bent akimirksnio Europos sąžinės – didžiųjų galybių, tame tarpe ir okupanto Stalino, pasirašytos chartos vykdymo dėl tautų apsprendimo teisės. Iš kur jiems tada žinoti, kad išgar-

binti „gelbėtojai“ Čerčilis ir Trumenas jų tėvyne, kaip suvenyrą, lengva ranka atiduos į tautų mėsmaalės, sovietinės imperijos gniaužtus. Viltis, laikui bėgant, tapo neviltimi.

Juk panašius išgyvenimus patyrė ne tik aprašomo Biržų krašto žmonės, bet visa Lietuva – partizanų rėmėjai, ryšininkai, ūkininkai už palankumą miškui, už vieną žodį – tūkstančiai ištremtų, sugrūstų į kalėjimus, kankinamų vyrų ir moterų, speige marinamų senelių ir vaikų... Šimtai tokių pat auksuotais antpečiais NKVD karininkų, kaip ir vaizdžiai pateiktas kagėbistų karininkas Vitalijus Krinickis, sukiojosi visose bažnytkaimiuose, ne tik nuošaliame Piliakiemyje ar Kuprėnų miestely. O kiek panašių meilės istorijų, mokytojų – nijolių, seselių – danguolių, besidangstančių kitom pavardėm dar iki šiol neįvardintais žyg-darbiais tebelaukia savo eilės. Jų atminties įamžinimas šiandien, gaivina tautos išgyventą kolektyvinę patirtį, skatina pasitikėjimą, nuteikia veikti dabartį, stiprina mūsų tapatumą – jungia į viena.

Romane veikia ne vien partizanai, tebelaukiantys rankose Lietuvos valstybingumo vėliavą, pasiryžę vykdyti priesaiką Tėvynei iki galo. Spalvingai atskleistas MGB viršininko, jau minėto Vitalijaus Nikolajevičiaus Krinickio paveikslas. Po tariamo elegantiško mandagumo kauke, išimylėjusio ryšininkę-mokytoją Nijolę, lemiamu momentu atsiveria žiaurus, negailestingas prievartautojas, vykdamas tautos „laisvinimo“ misiją. Gyvi moterų-ryšininkių, minėtos mokytojos Nijolės ir medicinos seselės Danguolės portretai. Tai vaikštančios ant peilio asmenų drąsios, žavios merginos, be jokio šarvo, kiekvieną akimirką rizikuojančios ne tik laisve, bet ir gyvybe. Jos, kėlusios mylimųjų dvasią ir drąsą, su išrinktųjų žūtį, palaidojusios ir savo dalią. Nuožniu, tvirtu charakteriu, pabėgęs iš tremties išsiskiria egocentriškas buvusio dvarininko sūnus Edvardas Biluckis, nepaklūstantis įstatams ir disciplinai, kupinas tulžies ir keršto už patirtas skriaudas bevelijas veikti vienas, kol vadui prisieina imtis karo lauko teismo. Labiausiai pasisekęs, išmintingas, santūrus būrio vadas Mykolas Paliūnas-Juozapas ir intelektualusis eksklierikas Simonas, pasirenkantis kankinio mirtį ant laužo, bet ne išdavystę. Kiti mažiau individualizuoti, tuo pačiu labiau akcentuoti svarbiausieji. Tačiau kiekvienam vienodai patikėta sugiedoti giesmę laisvei, apšlaktant ją savo jaunystės krauju.

Ryškiai išvystyta keršto tema, visada gimdanti blogį.

Aptariant romaną Rašytojų klube buvo pareikšta kritinių pastabų dėl bunkeryje prancūzų kalba Simono skaitomos O. Milašiaus poezijos, pernelyg rimtos lektūros bibliijinių tiesų aptarinėjimo, girdi „kaimo bernams Testamentas nė motais“. Gal ir teatrališka

šarvojant vadą po galva padėti Oskaro Milašiaus tomelį. Tačiau literatūra – ne gyvenimas, ir parašyta ne vien „bernamas“, tad kodėl nepaakinti, jog esama ir tokių tvarinių, o partizanai taip pat buvo gyvi ne vien girių kvapu ir bunkerių tvanka...

Šis romanas turėtų patraukti mąstantį jaunimą, nes jų vienmečiai – pagrindiniai veikėjai. Kūrinys lengvai įkandamas, kupinas nuotykių, detektyvinio elemento, įtampos ir anksti pabudusio patriotinio užsiangažavimo Tėvynei. Lakoniški, trumpi sakiniai ir dialogai, jauki gamta, tapusi jų namais, skaudžios netektys pateikiamos lyg tarp kitko, nes žūtys ir mirtys buvo tapusios to laiko kasdienybe. Tačiau po meninės drobės paprastumu slypi gili įžvalga, užkoduota sukrečianti gelmė dinamiško veiksmo belsmas, įspėjantis pabusti ateičiai, neužmirštant žiaurios, tautą naikinančios agresijos.

Keistai nuteikia paskutiniam puslapyje autoriaus išsakyti žodžiai. Tik dabar sužinome, kad romanas jau prieš du metus laimėjo Amerikos lietuvių tautinės sąjungos anoniminio literatūros konkurso *Lietuvai tūkstantis metų* pirmąją vietą. Dar keisčiau nuskamba žinia, kad Lietuvos Kultūros ministerijoj kūrinys išgulėjo dvejus metus ir jo išleidimui neskirta nė vieno cento. Autoriui pačiam prisėjo ieškoti rėmėjų užsienyje ir Lietuvoj, kad romanas išvystų dienos šviesą. Tik už surinktas lėšas ir išleistas Naujosios Romuvos leidyklos nė tūkstančio nesiekiančiu tiražu. Neįtikėtinas abejingumas ir estetiniai kriterijai ministerijos kultūros ekspertų, skirstančių lėšas knygų leidybai. Knyga nepasirodė knygynuose, išigyti galima buvo tik redakcijoj – jokios reklamos, tarsi tautos atmintis apie partizanus jau atgyveno ir galima ją lengva ranka nukišti į pogrindį.

Garbaus amžiaus profesoriui nestinga kūrybinių minčių

Jolita Žurauskienė

Neseniai garbaus amžiaus profesorius Zigmas Zinkevičius savo tautiečius pradžiugino dvejomis knygomis. Dažais kvepiantys leidiniai: „Ukmergės rajono gyvenviečių vardynas“ bei „*Vilnios lenkakalbių pavardės*“ buvo pristatyti Knygų mugėje.

Z. Zinkevičius gimė Juodausių vienkienyje, netoli Ukmergės. Dar besimokydamas Antano Smetonos gimnazijoje jis „krovė“ stiprų žinių bagažą, kuris atvėrė jam duris į Vilniaus universitetą. Pasi rinkęs lituanistikos mokslus Z. Zinkevičius ypatingą dėmesį skyrė gimtosios kalbos puoselėjimui ir tyrinėjimui. Baigęs universitetą, Ukmergės krašto šviesuolis studentams dėstė dialektologiją bei išleido knygą „Lietuvių dialektologija“, kuri pelnė valstybinę premiją. Z. Zinkevičius dirbo Istorijos ir filologijos fakulteto prodekanu, vėliau – Lietuvių kalbos, Baltų filologijos katedrų vedėju. 1967 m. jam buvo suteiktas filologijos mokslų daktaro laipsnis, 1969 m. – profesoriaus vardas. 1987 metais Z. Zinkevičius tapo Lietuvos mokslų akademijos nariu. Kiekvienam mūsų tautiečiui ypatingai svarbi profesoriaus išleista šešių tomų Lietuvių kalbos istorija. Jis taip pat parašė šias knygas: „Lietuvių kalbos įvardžiutinių būdvardžių istorijos bruožai“, „Iš lietuvių istorinės akcentologijos“, „Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVIII a. pradžioje“, „Kazimieras Būga“ ir kt. Z. Zinkevičius organizavo lituanistinių

kalbos vadovėlių aukštosioms mokykloms parengimą ir leidimą, pats parašė nemažai vadovėlių šia tema, išleido apie 500 straipsnių lietuvių ir užsienio kalbomis.

Skyrė savam kraštui

Nors ryškiausiam mūsų kalbininkui, profesoriui Z. Zinkevičiui sausio pradžioje suėjo 87-eri, jo pečių nė kiek neslegia metų našta. Jis guvus, žvalus bei atidus savo darbui. Kalbininko nuopelnai mokslui neužgožė jo žmogiškųjų savybių: paprastumo, kuklumo ir nuoširdumo. Už tai profesorius Z. Zinkevičius pelnė savo tautiečių ir kraštiečių pagarbą bei meilę. Pasak profesoriaus, norėdamas atiduoti duoklę savo gimtajam kraštui, jis kaupė medžiagą knygai „Ukmergės rajono gyvenviečių vardynas“. Tirdamas gimtojo rajono ir jo apylinkių apimtį, profesorius naudojo 1974-1976 m. išleistu dviejų dalių Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žiny-nu. „Atvirai šnekant, dirbant šį darbą susidūriau su didžiule „velniava“. Keitėsi rajono ribos, buvo panaikinti kai kurių gyvenviečių pavadinimai, vienos gyvenvietės išnykdavo ir atsirasdavo naujos, kito jų pavadinimai. Nemažai painiavos sudarė gyvenviečių statuso kaitaliojimas. Tai buvo didieji sunkumai nesusiję su lingvistika“, – atviravo profesorius. Iš viso Z. Zinkevičius ištyrė beveik 600 vietovardžių, kuriais pavadinta apie 700 gyvenviečių.

Zigmas Zinkevičius

Dėkingas pagalbininkams

Ukmergės rajono gyvenviečių pavadinimus autoriaus tirti pradėjo nuo 2010 m. „Sudariau kartoteką, atlikau vietovardžių kilmės analizę ir sėdau rašyti. Parašiau, galima sakyti, labai greitai. Darbui paskyriaus pusę metų“, – sakė Z. Zinkevičius. Už pagalbą „narpliojant“ painų gyvenviečių statusą ir jų ribas, profesorius dėkingas buvusiam Vilniaus apskrities viršininko administracijos darbuotojui Jonui Endriukaičiui, Ukmergės rajono Žemėtvarkos skyriaus vedėjo pavaduotojui Artūrai Burneikai. Knygelės leidybos ėmėsi Lietuvių kalbos instituto direktorė, daktarė Jolanta Zabarskaitė. Iliustracijas pateikė Romas Petras Šaulys, Regina Mackelienė ir Albinas Kuliešis. Rengiant šią knygą Z. Zinkevičiui padėjo žmona Regina, sūnus Vytautas bei dukra Laima. „Tai pirmas Lietuvos rajonas, kuris turės savo krašto gyvenviečių kilmės knygą. Ji bus suprantama visiems žmonėms“. Knygą autorius baigė antikinės išminties žodžiais: „Padariau, ką galėjau, kas gali, tepadaro geriau“. Už leidybai paruoštą knygą „Ukmergės rajono gyvenviečių vardynas“ lietuvių kalbininkui, baltistui, dialektologui, habilituotam mokslų daktarui, akademikui Z. Zinkevičiui 2010 m. buvo skirta literatūrinė Vlodo Šlaito premija.

Lenkiškos pavardės

Profesoriui rūpėjo lenkiškos pavardės bei jų kilmė. Jis visą laiką kaupė medžiagą knygai „Vilnijos lenkakalbių pavardės“. Pasak Z. Zinkevičiaus, nuėmus lenkišką pavardžių „apvalkalą“ išryškėjo nepaprastas toms pavardėms pradžią davusių senųjų asmenvardžių grožis, atspindintis mūsų praeities didybę. „Tai vertė į tiriamąsias pavardes žiūrėti su pagarba, nepaisant vėlesnio jų iškraipymo ir susvetinimo. Be to, jų išplitimas didelėse Lenkijos, Gudijos ir artimesnių kaimynų teritorijose verčia keisti nusi-stovėjusią pažiūrą į tokias pavardes kaip į Lietuvos neva atneštines, „pasiskolintas“. Jos buvo perneštos į Lietuvą ne iš tų plotų, bet atvirkščiai, atsirado čia pat, lietuviakalbių žmonių aplinkoje, ir iš čia vėliau išplito“, – akcentuoja profesorius. Z. Zinkevičius prisipažįsta, kad „išnarplioti“ lenkiškas pavardes buvo labai sudėtinga, nes lietuviškos pavardės buvo lenkinamos, vėliau lietuvinamos, kai kurios ir vėl lenkinamos. Z. Zinkevičius atvirauja, kad šiuo metu jis turi sukaupęs daug medžiagos ne vienam darbui. Profesoriaus ketina parašyti knygą apie lietuvių tautą, jos praeities didybę ir sunykimą. Kokios apimties bus knyga – neaišku.

Piliečio žodynėlis

Algimantas Zolubas

Jei kas paklaustų mūsų Seimo narių, diplomatų, valstybės pareigūnų bei kitų asmenų, save laikančių politikais, kas yra tauta, valstybė, politika, demokratija, pilietinė visuomenė, kuo skiriasi politinė veikla nuo partinės veiklos, sulauktume įvairiausių atsakymų, tarp jų – ir vertų televizijos „Klausimėlio“ laidos. Besiklausant daugelio aukštus postus valstybėje užimančiųjų kalbų, susidaro įspūdis, kad ne visi jie šias sąvokas supranta, tačiau tuo pat metu yra įsitikinę, kad politika yra vien jų nuosavybė, kad tik jie gali vykdyti valstybės politiką. Kadangi taip nėra ir negali būti, siūlyčiau kai kurių žodžių lauknešėlių su trumpais komentarais, kuris gal bus naudingas politikams save laikančiais profesionaliais ir tiems piliečiams, kurie mano, kad jie tėra politikos sraigteliai ar žaisliukai politikų rankose.

Tauta

Tauta yra istoriškai susidariusi žmonių bendruomenė, turinti bendrą kilmę, žemę, kalbą, istoriją, kultūrą. Be šių tautos požymių galėtume vardinti tautos antropologines savybes, religiją, bei dar kitokius bruožus, tačiau viską apimsime, jei tautą įvardinsime kaip bendruomenę, kurią sieja istorinio liki-

mo bendrystė. Tautą vertinant kaip istorinio likimo bendrystės darinį, rasime, kad į kamieninę tautą istorinėje raidoje įsiterpia kitų tautų, taigi ir tautybių, atstovai (tautinės mažumos), kurios šimtmečių bėgyje įgyja istorinio likimo bendrystę su kamienine tauta, tampa kamieninės tautos nariais. Taigi galime tvirtinti, kad Lietuvoje senbuviai totoriai, žydai, karaimai, lenkai ir kitos tautinės mažumos priklauso lietuvių tautai. Tos tautinės mažumos, tapę Lietuvos piliečiais, tampa ne totoriais, žydais, karaimais, lenkais Lietuvoje, o Lietuvos totoriais, Lietuvos žydais, Lietuvos lenkais, Lietuvos karaimais, trumpai tariant, atitinkamos kilmės lietuviais. Teisus buvo Popiežius Jonas Paulius II, kai 1993 m. besilankydamas Lietuvoje, kreipėsi į Lietuvos lenkus, juos vadindamas lenkiškos kilmės lietuviais. Antai Lietuvos žydai, išvykę į savo istorinės kilmės šalį Izraelį, pabrėždami priklausomybę ir kitai tautai, su kuria buvo susiję savo likimą, save vadina litvakais.

Tautos gimimas yra istorijos gelmių slėpinys, tačiau patirtis rodo, kad kiekviena tauta siekia sukurti savo valstybę. Tautinėse valstybėse, kokia yra ir Lietuva, tautinį kamieną sudaro lietuviai. Pirmoji Lietuvos Respublika 1918 m. sukurta ir antroji – 1990 m. atkurta būtent tautiniu pagrindu. Optimali

tautos būseną, turinti palankią kultūros plėtotę, yra savoje nepriklausomoje valstybėje.

Valstybė

Valstybė yra politinė bendruomenė, turinti savo aukščiausią valdžią, savo teritoriją, savo įstatymus, savo valstybinius simbolius (himną, herbą, vėliavą), savo kariuomenę bei kitas nuo kitų valstybių nepriklausomas valstybines institucijas. Valstybė yra tautos pilis, jos būstas.

Egzistuoja pasaulyje įvairios pagal sandarą valstybės bei valstybių valdymo formos. Mums rūpi demokratija arba savivalda, nes tokį valstybės reikalų tvarkymą pasirinko nepriklausoma Lietuva. Valstybės reikalų tvarkymas priklauso politikai, kurią vykdo politinė (pilietinė) bendruomenė.

Politika

Kadangi valstybė yra politinė bendruomenė, turime atsakyti į klausimą, kas yra politika? **Taigi politika yra valstybės institucijų, politinių ir visuomeninių organizacijų bei atskirų piliečių siekiai ir veiksmai, nukreipti į valstybės reikalų tvarkymą.** Trumpai tariant, politika yra valstybės reikalų tvarkymas, kurį vykdo ne vien valstybinės institucijos ir politinės organizacijos, bet vienodai – visuomeninės organizacijos ir atskiri asmenys. Jei demokratine valstybę palyginsime su dideliu ūkiu, tai politiką turėsime lyginti su ūkininkavimu, ūkio šeiminingą – su pilietine visuomene (ne valdžios institucijomis!), valdžias – pilietinės visuomenės samdomais tarnais. Lietuva yra demokratinė valstybė, todėl ir kalbėsime apie demokratiją, demokratinį valdymą.

Demokratija

Demokratija (tinkamiausias vertinys į lietuvių kalbą – savivalda) yra tokia valstybės valdymo forma, kai valstybę sudaro ir ją valdo pilietinė visuomenė. Kadangi visi visų valdyti nepajėgūs, valstybės piliečiai laisvu pasirinkimu išsirenka sau valdžią: Seimą – įstatymų kūrybai ir leidybai, vyriausybę – įstatymų įgyvendinimui (vykdomoji valdžia), teismus – teisingumui valstybėje užtikrinti. Užsienio reikalams ir bendrai valdymo institucijų priežiūrai daugelyje demokratinėse valstybėse dar renkamas prezidentas. Taip yra ir Lietuvoje.

Demokratija yra plačiausiai civilizuotame pasaulyje paplitusi valstybių valdymo forma, nes ji pajėgi labiausiai išreikšti laisvą žmonių valią. Demokratinėje valstybėje laisva žmonių valia reiškia ne tik

renkant valdžias, bet ir įvairiais kitais svarbiais klausimais (apklausos, referendumai). Poveikį valdžioms žmonės gali išreikšti pilietiniais veiksmais: mitiniais, piketais, demonstracijomis, streikais.

Nors demokratija yra labiausiai paplitusi ir laikoma tinkamiausia valstybės valdymo forma, tačiau ji turi savo trūkumų ir net ydų.

Profesorių „nusveria“ du beraščiai

Iš tikrųjų demokratija savyje jokių vertybių neturi, o tėra valios išreiškimo būdas. Žmonių valios, kurią turėtume laikyti vertybe, demokratija nevertina. Jai nesvarbu gera ar bloga valia reiškia. Demokratijos mechanizmui svarbu, kad valią išreikštų dauguma žmonių. Atsigręžus į neseną praeitį, kai visuomenė buvo valdoma „demokratinio centralizmo“ būdu, arba – į mūsų dabarties skandalingo demokratinio valdymo būdą, kai valia perkama, parduodama arba jos neturima, matysime, kad svarbesnis ne valios raiškos būdas, o pati valia.

Valdžių rinkimuose demokratijos balsavimo mechanizmas

nevertina nei rinkėjų, nei renkamųjų į valdžias kilmės, išsilavinimo, tautybės, lojalumo valstybei, dorovės. Šis mechanizmas – gryną aritmetiką: vienas asmuo – vienas balsas, sprendimą lemia 50 proc. + 1. Vaizdžiai kalbant, vieną profesorių „nusvers“ du beraščiai, du generolus – trys kareivėliai, vieną vyskupą – dvi paklydusios avelės (sukčiai ar vagys). Aritmetinio vertinimo pasekmės verta panagrinėti plačiau.

Pirmučiausia reikia kalbėti apie valdžių rinkėjus, nes jie lemia kandidatų pasirinkimą ir išrinkimą į valdžias. Pirmosios nepriklausomos Respublikos šviesiausia tautos dalis per okupaciją buvo sunaikinta fiziškai ar raudonojo teroro vejama išblaškyta po pasaulį. Iš likusios penkis dešimtmečius luošintos ir mulkintos, komunistinės ideologijos „šviesoje“ auklėtos ir prievartautos liaudies nei vertybinės mąstysenos, nei patriotizmo, nei tautiškumo beveik neliko. Vertinama tik tai, ką galima matuoti turtu, pinigais, malonumais. Pastaraisiais apčiuopiamais, lengvai suvokiamais dalykais žmonės paperkami, todėl valstybę valdyti ateina panašūs į rinkėjus. Ir, žinoma, nei smerkti, nei niekinti tų savo brolių negalime, kaip nesmerkiame ir neniekiname ligonių (ligonius gydo, piliečius reikia išsiugdyti). Į 1990 m. nepriklausomybę atėjome su „tarybine liaudimi“ ir negausia nepalūžusia, atlaikiusia priespaudą tautos dalimi, o kandidatų į valdžias pasirinkimą ir išrinkimą lemia dauguma.

Demokratija tautiškumą plauna be gailesčio

Demokratijos akiratyje nėra nei tautos, nei tautybės. Demokratija pripažįsta tik pilietinę visuomenę ir pilietybę. Demokratijai nesvarbus pilietinės visuomenės turinys, piliečio tautybė.

Tautiniu pagrindu susikūrusiose valstybėse, kokios yra ir Lietuva, tautybė laikoma didžiausia vertybe, jos kultūros puoselėtoja ir nešėja, dorovės, sėsłumo, darbštumo bei kitokių vertybių sergėtoja. Tačiau demokratijos mechanizmas tautiškumą plauna be gailesčio. Kai imigrantų skaičius priartėja prie kamieninės tautos gyventojų skaičiaus ar viršija jį, demokratijos aritmetikos dėka, ypač mažai tautinei valstybei, iškyla išnykimo pavojus. Kaip pavyzdžiai gali būti Latvija, Moldovos Padniestrė, Gruzijos Abchazija, kurias kaip juodoji skylė stengiasi įsiurbti Rusija.

Demokratija nevertina lojalumo

Demokratijos mechanizmas nevertina lojalumo – ištikimybės savo tautai ir jos valstybei. Jei panagrinėtume Vyriausiosios rinkimų komisijos dokumentų reikalavimus kandidatams į Seimą ar savivaldybes, ten jų kilmės, veiklos vertinimo praeityje, lojalumo savo valstybei reikalavimų nerasime. Komisija, užuot pastačiusi užkardą nelojaliems piliečiams, pripažįsta tik teismuose įrodytą jų neištikimybę valstybei, nors ištikimybės (lojalumo) valstybei teismai išvis nenagrinėja. Štai ir turime Seimą, kurio dalį sudaro buvę nusikalstamos partijos sekretoriai ir net aukščiausios vadovai, priešiškos valstybės kolaborantai, kagėbistai rezervistai. LR Teisingumo ministerija yra įregistravusi ir leidžia veikti Lietuvos rusų sąjungos ir Lenkų rinkimų akcijos partijoms, kurių lojalumu Lietuvos valstybei iš jų veiklos negalima patikėti.

Demokratijoje dorovės nėra

Demokratijos akiratyje nėra dorovės, nėra konstitucijų konstitucijos – Dešimties Dievo įsakymų. Demokratija leidžia viską, kas neuždrausta įstatymu. O į įstatymus visko surašyti neįmanoma, įstatymus kuria ir sau naudingus kurpia, priiminėja, deja, ne doriausieji. Vien atkreipus dėmesį į milijonais vertinamus valdžios vyrų ir moterų turtus, galima nesuklystant tvirtinti, kad sąžiningu būdu jie negalėjo būti uždirbti, nors juos įgyjant gal nebuvo pažeistas įstatymas. Kad tai nemoralu, kad padaryta skriauda visuomenei, demokratijai neskauda.

Demokratijai nesvarbi valios kokybė

Neteisūs tie, kurie tapatina demokratiją su laisve, arba pastarąją laiko demokratijai priklausančia vertybe. Demokratijos turinyje laisvės nėra, jai būdingesnė daugumos prievarta mažumai. Demokratija

numato tik laisvą valios reiškimo būdą. Šiuo būdu pasinaudojus, jei būtų išreikšta bloga valia, demokratija gali virsti ne paprasta, o visuotine tironija. Tokią jau turėjome patirdami „demokratinio centralizmo“ valdymą.

Vienodai neteisūs ir demokratijoje matantys lygybę, brolybę, socialinį teisingumą. Šie dalykai taip pat priskirtini žmonių valiai.

Klaidinantis yra ir pagrindinis demokratijos principas – daugumos valia. Niekur pasaulyje niekad nebuvo, kad minia darytų teisingus sprendimus, reikštų tik gerą valią, vestų tiesos keliu. Žmoniją vedė, veda ir, tikėkime, ves daugumos valia neišrinkta geroji mažuma: šventieji, išminčiai, genijai, talentai. Ir ne demokratija, ne dauguma, ne minia jiems suteikė šias kilniausias savybes...

Būtina išmokti vadelioti

Taigi mūsų valstybėje tarpsta demokratinio valdymo ydos, grimasos, negandos, skandalai. Tačiau Lietuvos politinė padangė nėra jau tokia juoda kaip čia nupiešta demokratija. Ir tai yra ženklas, kad vertingieji tautos pradai nėra galutinai sunaikinti, jog demokratinio valdymo mechanizmas, nors klibėdamas, veikia. Dar veikia ir formaliai valdyme nedalyvaujanti geroji mažuma.

Kaip tvirtina visokio valdymo mokslo ar meno ragavę vyrai, demokratinis valdymas – netobulas, tačiau geresnis dar niekas nesugalvojęs. Jei į lėktuvo piloto vietą atsisės arklio vadeliotojas, lėktuvas ne tik neskris, bet ir nepajudės iš vietos. Taip ir demokratiją įvaldyti gali tik dorovės principų nepaminanti, sutelkta pilietinė, tautiniu pagrindu sukurtoje valstybėje tautiškai susipratusi, visuomenė. Taigi, pasirodo, kad demokratija valstybei žalą daro tada, kai ja naudojasi pilietišškai nebrandi, savęs valdyti negėbanti visuomenė.

Kito kelio nėra: lieka mokytis ir išmokti valdyti demokratinio valdymo mechanizmą, tobulėti patiems, gaivinti ir puoselėti tikrąsias vertybes savyje, tuomet ir nepakankamai tobulas mechanizmas nebebus žalingas, juo galėsime sėkmingai kurti šviesesnę ateitį. Reiškinių ir ženklų, liudijančių visuomenės ėjimą pilietiško link, daugėja. Taigi pačiai demokratijai, jos mechanizmui suvaldyti reikalingi kvalifikuoti, turintys pareigos ir atsakomybės jausmą valstybei žmonės. Tokių žmonių visuma yra **pilietinė visuomenė**.

Pilietinė visuomenė demokratinėje valstybėje.

Pilietinė visuomenė, pirmučiausia, yra politinė visuomenė, t.y. visuomenė, kuri neabejinga savo valstybės reikalus tvarkyti, kuri priiima nustatytas pareigas valstybei, kuri turi atsakomybės jausmą

valstybei, kuri aktyviai dalyvauja tvarkant valstybinius reikalus. Pačią valstybę sudaro ne jos išrinkta valdžia, o pilietinė visuomenė. Pilietinė visuomenė valstybę kuria, ją išlaiko, ją gina. Štai kodėl taip svarbu valstybėje turėti išugdytą ir sutelktą pilietinę visuomenę. Mūsų jaunos demokratijos valstybėje matome daug negerovių vien todėl, kad trūksta neabejingų valstybės reikalams žmonių, pilietinės atsakomybės ir pareigos valstybei trūkumo, kad neatsakingai žiūrime į valdžių rinkimus, kad dažnai esame abejingi politiniams, t.y. valstybės reikalų tvarkymo procesams valstybėje. Daug negerovių valstybėje stebime dėl blogo, nepilietiško valdžių elgesio. Štai kodėl jaunos demokratijos šalyse svarbiausiu procesu laikytinas pilietinės visuomenės ugdymas, jos telkimas valstybės reikalams tvarkyti, valdžių veiklą kontroliuoti. Sąmoninga ir sutelkta visuomenė brandžios demokratijos šalyse pasiekia aukštą pragyvenimo lygį, saugią gyvenimą.

Pilietinės visuomenės ugdymo pradžiamokslis yra pagrindinis valstybės įstatymas – Konstitucija. Iš Konstitucijos pilietis sužino savo valstybės sandarą, valdžių formavimo principus, jų teises ir pareigas visuomenei, piliečio teises valstybėje ir jo pareigas valstybei. Konstitucijos nuostatų pažinimas ir jų vykdymas formalų valstybės pilietį jau daro tikra valstybės ląstele, jos kūrėju ir sergėtoju. Sąmoningas pilietis suvokia, kad nuo jo priklauso valstybės, taigi ir jo gerovė, saugumas.

Pilietinio ugdymo mokyklų nei užsieniuose, nei Lietuvoje nėra. Pilietiškas, piliečių atsakomybė, pareiga bei kitos vertybės randasi iš gyvenimo patirties demokratinėje valstybėje. Pilietiško pradai yra bendruomenės gyvenimo. Štai kodėl jaunos demokratijos šalyse taip svarbu kurti vietos bendruomenes – pilietiško, demokratinio valdymo patirties branduolius.

Politinė ir partinė veikla.

Jei valstybę palyginome su ūkiu, tai partijas turėtume lyginti su atskiromis ūkio šakomis. Rinkdami valdžias valstybėje, jas renkame pagal partijas. Partijos yra politiniai dariniai, atstovaujantys tam tikrą valstybės kūrybos ir tvirtinimo kryptį (socialdemokratinę, krikščioniškoji, tautiškoji ir kitokios kryptys). Vaizdžiai tariant, yra miškininkų, žemdirbių, pramonininkų bei kitokie dariniai. Tačiau būtų negerai, jei ūkyje įsivyratų, tarkim, miškininkai; užsodintų visą teritoriją miškais, nebeliktų vietos javui sėti, pramonei plėtoti. Jei įsivirtintų vien žemdirbiai – užsėtų viską javais, neliktų miškų, pievų. Taigi partinė veikla taip pat yra politinė veikla, tik siauresnė. Ji yra reikalinga, tačiau turi būti balansuojama, derinama su kitų partijų veikla, kad valstybė vystytųsi visapusiškai. Valdžių rinkimų metu žmonės balsuoja labiau už tas partijas, kurios tuo metu, jų manymu, geriau atspindi rinkėjų interesus.

Politinė veikla yra valstybės reikalų visumą apimanti veikla, gi partinė veikla apima tik politinės veiklos dalį ar kryptį. Todėl mokyklose, kariuomenėje, policijoje bei kitose valstybinėse institucijose partinė veikla draudžiama, gi politinė veikla plačiaja prasme yra skatinama, nes ji padeda ugdyti ir formuoti pilietinę visuomenę – valstybės pagrindą ir turinį. Iš politinės ir partinės veiklos painiojimo (dažnai sąmoningo) kyla nesusipratimai. Antai net išprusę mūsų politikai siūlo riboti ar uždrausti politinę reklamą. Politinės reklamos – piliečių skatinimo politinei veiklai draudimas ar ribojimas priylgsta jų išpilietinimui, pasyvumo tvarkant valstybės reikalus skatinimui. Gali būti ribojama partinė reklama, tačiau politinę reklamą reikia skatinti, per politinę reklamą ir propagandą telkti visuomenę politinei, t.y. pilietinei veiklai.

Praeities puslapius praskleidus

Gintaras Lučinskas

Lietuvos kariuomenės dienos paminėjimui VŠĮ „Gintarinė svajonė“ (Alytus) išleido karininko, mokytojo Andriaus Vasiliausko (1915–1989) atsiminimų knygą „Praeities puslapiai“ (400 psl., tiražas 500 egz.). Knygos leidybą dalinai finansavo Krašto apsaugos ministerija.

Andrius Vasiliauskas gimė 1915 m. rugsėjo 25 d. Alytaus apskrityje, Alytaus valsčiuje, Kriaunių kaime (Rumbonių parapijoje) ūkininkų Petronės (Mankauskaitės) ir Jurgio Vasiliauskų šeimoje.

1914 metais, prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, Jurgį Vasiliauską mobilizavo į Rusijos kariuome-

nę, iš kurios grįžo tik 1917 metais. Kol tėvas tarnavo kariuomenėje, likusiesiems šeimynykščiams padėdavo motinos brolis Antanas Mankauskas. Šeimoje augo 8 vaikai: 4 broliai ir 4 seserys. 23 ha ūkyje darbų netrūko: vasarą lauko darbai, žiemą – audimas, verpimas. Tėvas Jurgis dar užsiėmė amatais: kaustė arklius, meistravo vežimus, roges, o žiemą vaikams karuseles ant ledo. Visi buvo darbštūs, tad didesnių nepriteklių nepatyrė.

1921–1924 metais Andrius Vasiliauskas mokėsi ir baigė Dubėnų pradinę mokyklą (Alytaus valsč.). 1925–1934 metais mokėsi (su 1928–1929 m. pertrauka) ir baigė Alytaus valstybinę gimnaziją. 1934 m. rugsė-

jo 15 d. įstojo į Karo mokyklą. 1936 m. rugsėjo 15 d. baigus Karo mokyklą (XVIII laida) suteiktas pėstininkų jaunesniojo leitenanto laipsnis ir paskirtas į 3-ąjį pėstininkų pulką, 1-os kulkosvaidžių kuopos būrio vadu. 1939 m. spalio 19 d. pakeltas į leitenantus. Sovietų Sąjungai okupuojant Lietuvą tarnavo 3-ojo pėstininkų pulko prieššarvinio būrio vadu. Likviduojant Lietuvos kariuomenę 1940 m. spalio 3 d. paskirtas Raudonosios armijos 29-ojo šaulių teritorinio korpuso 179-osios šaulių divizijos 259-ojo šaulių pulko prieštankinio būrio vadu. 1940 m. lapkričio 15 d. įsakymas atšauktas ir gruodžio 1 d. iš kariuomenės atleistas.

Nuo 1941 m. kovo 1 d. paskirtas į Metelių pradinę mokyklą (Alytaus aps.) II eilės mokytoju. 1941 m. Marijampolėje baigė 3 mėn. vasaros mokytojų kursų. Nuo 1941 m. rugsėjo 1 d. perkeltas į I Varėnos pradinę mokyklą (Alytaus apskr.) vedėju. Nuo 1943 m. rugsėjo 1 d. perkeltas į Daugų pradinę mokyklą (Alytaus apskr.) vedėju. 1944 m. birželio 10 d. susituokė su mokytoja Aldona Liutkevičiūte (g. 1921). 1944 m. liepos mėnesį su žmona ir jos giminėmis pasitraukė į Vokietiją.

1945 m. balandžio mėnesį Vokietijos teritorijoje suimtas, po tardymo mobilizuotas į Raudonąją armiją. 1945 m. balandžio 11–25 d. tarnavo Raudonosios armijos 217-ame šaulių pulke šauliu; 1945 m. balandžio 26 d. – birželio 9 d. tarnavo 601-ame šaulių pulke kulkosvaidininku; 1945 m. birželio 10 d. – spalio 4 d. tarnavo 635-ame šaulių pulke kulkosvaidininku; 1945 m. spalio 5–27 d. tarnavo 212-ame atsargos pulke kulkosvaidininku. 1945 m. apdovanotas medaliais: „Už pergalę prieš Vokietiją“, „Už Berlyno paėmimą“.

1946 m. vasario 15 d. – 1950 m. liepos 1 d. dirbo Marijampolės apskrities Sasnavos valsčiaus Liaudies švietimo skyriaus vedėju. Nuo 1946 m. kovo 1 d. iki 1963 m. rugpjūčio 31 d. dirbo Marijampolės apskrities (nuo 1950 m. rajonas) Sasnavos septynmetės (nuo 1956 m. vidurinės) mokyklos mokytoju ir direktoriumi (nuo 1950 m. spalio 1 d.). Nuo 1963 m. rugsėjo 1 d. iki 1976 m. birželio mėn. dirbo Kauno rajono Ežerėlio vidurinės mokyklos direktoriumi (iki 1965 m. rugsėjo 1 d.) ir mokytoju.

Andrius Vasiliauskas mirė 1989 m. rugpjūčio 29 d. – jau sulaukęs Atgimimo... Nedaug buvo likę iki Nepriklausomybės atkūrimo! Palaidotas Zapyškio (Kauno r.) kapinėse.

Andriaus Vasiliausko knygą „Praeities puslapiai“ sudaro 2 dalys: „Gyvenimo kelias prasideda“ ir „Gyvenimas ėjo tolyn“. Pirmojoje atsiminimų dalyje, rašytoje 1966–1981 m. atsiskleidžia nelengva tarpukario Lietuvos gyvenimo realybė – norintieji siekti mokslo turėdavo dėti daug pastangų, ne visiems pavykda-

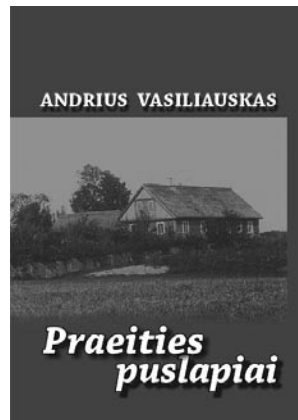
vo, nes trūkdavo lėšų. Dėl savo atkaklumo, gabumų ir tėvams, ypač vyresniajam broliui Juozui, padedant Andrius baigė pradinę mokyklą, tęsė mokslus gimnazijoje. Šių atsiminimų autorius išsako ir savo svajones, siektus idealus. Jaučiamas jo artimas ryšys su gamta, tėviške, atsiskleidžia meniška prigimtis. Andrius jautriai aprašo pirmosios meilės istoriją, subtiliai išdėsto savo jausmų vingius. Daug dėmesio skiria savo gyvenimo kelio pasakojimui, gyvenimo, kuris tarsi pasuko ne ta linkme, nes pats jis ne itin troško krimsti karo mokslus. Kaip vėliau parodė gyvenimas, jis labiau buvo linkęs į meniškus dalykus, literatūrą. Tad ne veltui gimė šie „Praeities puslapiai“.

Antrojo pasaulinio karo pradžios įvykiai tarsi yra ta skiriamoji riba, nuo kurios prasideda antroji atsiminimų dalis. Struktūriškai joje daug mažiau dalių. Pirmojoje dalyje vaizduojama daugiau įvykių, pasakojimas dinamiškesnis. Antrojoje dalyje jaučiama gyvenimo branda, žinojimas, ko nori. Visa tai į jo likimą įneša žmona Aldona. Autorius aprašo savo gyvenimo vingius vokiečių okupacijos laikotarpiu, tarnybą Raudonojoje armijoje, pokario metus, gyvenimą su atsivariusia žmona Aldona. Andrius Vasiliauskas išsamiai pasakoja, kaip dirbo mokytoju ir direktoriumi Sasnavoje (Marijampolės r.) ir Ežerėlyje (Kauno r.). Iškeltos pastangos nestoti į Komunistų partiją. Tai rodo prisiminimų autoriaus tvirtas nuostatas. Abiejose dalyse vietomis pasakojama su humoru, kurio jausmą Andrius turėjo. Jam tai padėjo išgyventi ne vieną sunkią situaciją. Apskritai gyvenime jis laikėsi tvirtų nuostatų, labai vertino tiesą ir pats stengėsi būti teisingas ir doras, išskirtinai darbštus, atsakingas, pareigingas. Net ir nelabai patinkančius darbus atlikdavo atsakingai. Antroji dalis parašyta po didžiausios Andriaus gyvenimo tragedijos – žmonos mirties – per trumpą laiką: 1981 m. kovo 29 – balandžio 19 dienomis.

Į šios knygos puslapius sugulė vieno žmogaus gyvenimo istorija. Unikali, nepakartojama kaip ir pats žmogus. Tai, ką mielas skaitytojas iš jos pasiims, bus jo, kiekvienas atkreips dėmesį į tai, kas jam svarbu. Iš šios kaip ir iš kiekvienos asmeninės istorijos galima pasimokyti įvairių gyvenimo dalykų.

„Praeities puslapiai“ vertinga knyga ir tuo aspektu, kad joje aprašomas gyvenimas nuo 1920 iki 1981 metų, praktiškai ištisa epocha. Tad galima susidaryti objektyvesnį, platesnį išpūdį apie tų laikų gyvenimo peripetijas žiūrint paprasto žmogaus, Andriaus Vasiliausko, akimis.

Šie atsiminimai rašyti sovietmečiu, todėl apie kai kuriuos įvykius nutylima (pvz., kad brolis Jurgis 1929–1944 m. tarnavo policijoje ir vengdamas represijų pasitraukė į Vakarus, kad su juo susirašinėjo lai-

kais) arba tie įvykiai aprašomi atsargiau (pvz. apie brolių Stasį – partizaną Kirvį, žuvusį 1949 m. liepos 7 d.), nenurodomos kai kurių asmenų pavardės. Knygos pradžioje autorius išreiškia mintį nežinąs, ar jo atsiminimai, kada bus išspausdinti.

Ir štai po daugelio metų jie išvysta dienos šviesą ir pasiekia skaitytojus. Andrius Vasiliauskas, rašė, kad

knygoje išsakyti savo gyvenimą, reiškia atlikti tam tikrą pareigą. Nuo to jis pasijautęs lengviau.

Norint išsamiau sužinoti apie knygoje sugulusį Andriaus Vasiliausko gyvenimą, reikia versti šiuos „Praeities puslapius“ ir pasinerti į vieno žmogaus gyvenimo istoriją.

Paminėtas Lietuvos Tautinės Tarybos mohikano Viktoro Ašmensko šimtmetis

Petras Girdzijauskas

Jubiliejus iškilmingai minėtas Vilniaus Rotušėje, tačiau dėl renginio itin plačios programos liko neišryškinta jubilato veiklos sritis, kurią, nors ir pavėluotai, dera pateikti.

1945 m. gruodį Jonas Noreika-generolas Vėtra, Stasys Gorodeckis-Radžiūnas ir Ona Lukauskaitė Poškienė įkūrė Lietuvos tautinę tarybą (toliau LTT) ir pradėjo veiksmus visų, okupacijai besipriešinančių organizacijų suvienijimui. Taryba leido direktyvas ir įsakymus periferijoje esantiems partizanų daliniams bei kitoms pasipriešinimo organizacijoms, nustatinėjo ryšius su jomis.

Paruošė LTT atsišaukimą į laisvasias pasaulio tautas:

„LTT, būdama lietuvių tautos priešakyje ir vadovaudama jos mirtinai kovai dėl žmogaus ir tautos teisių, matydama pradėtą tautos naikinimą, kreipiasi į visas laisvas pasaulio tautas, kviesdama jas pripažinti ir įvertinti bolševikų daromą Lietuvoje prievartą ir kol dar nevėlu suteikti lietuvių tautai galimą pagalbą...“

Toliau pateikiami bolševikų siekiai Baltijos valstybėse. Teroro metodai – moralinis, kankinimai kalėjimuose, naikinimas vietoje, trėmimai ir kolonizacija...

„...Kol tauta dar gyva, ištieskite mums pagalbos ranką. Pareiškiamo, kad vėliau galbūt jau bus per vėlu.“

Lietuvos tautinė taryba.

Lietuva, 1946 m. kovo 1 d.“

Dokumentas buvo išverstas į prancūzų ir kitas Europos šalių kalbas ir paruoštas pergabenimui užsienin.

Atkreiptinas dėmesys, kad po reokupacijos LTT buvo trečiasis mėginimas suvienyti visas besipriešinančias okupantams pajėgas. Pirmasis, K. Veverskis-Senis 1944 m. įkūrė Lietuvos gynimo komitetą (LGK), kuris funkcionavo iki metų galo, tai yra iki Senio žūties. Antrąjį – Lietuvos išlaisvinimo komitetą (LIK) įkūrė plk. L. Butkevičius-Luobas 1945 metų rugsėjyje, o žlugo jis jau spalio gale. LTT funkcionavo ketvertą mėnesių. Vėliau jau kiti, sėkmingesni BDPS ir LLKS dariniai gyvavo iki ginkluoto pasipriešinimo nuslopinimo.

Plojimai šimtamečiui

Viktorui Ašmenskui LTT struktūroje buvo skirti organizaciniai-operatyviniai uždaviniai. Suorganizavęs LTT padalinius Kaune ir Marijampolėje, ėmėsi veiksmų LTT atsišaukimo, kitų dokumentų pergabenimui per „geležinę uždangą“ Švedijon. Buvo numatyta, kad partizanai ginklo jėga paims lėktuvą Eržvilko aerodrome, o Viktoras šiuo lėktuvu perskraidins dokumentus į Švedijos Gotlando salą. Viktoras, atlikęs žvalgomąjį skridimą, nustatė, kad jis lėktuvą gali valdyti. Liko lėktuvo perėmimas, kurį ginklo jėga turėjo atlikti partizanai. Procesą sutrukdė čekistų kontrveiksmai.

Viktoras Ašmenskas gimė 1912 m. vasario 19 d. Šakių apskrityje ūkininko šeimoje. Turimas stambus ūkis leido Viktorui išsilavinti – baigti Kauno Tėvų jėzuitų progimnaziją, vėliau Aukštesniąją technikos mokyklą (ATM). Po papildomo ATM darbų apgynimo, jam buvo įteiktas inžinieriaus-statybininko diplomats. Jo hobi – sklandymas ir įgyta civilinės aviacijos tarptautinės kvalifikacijos lakūno specialybė. Pasitobulinęs įgijo karinio lakūno kvalifikaciją, skraidė lengvuju lietuvišku bombonešiu.

1941 m. birželyje dalyvavo sukilimo veiksmuose prieš bolševikus. Prasidėjus karui, priešinosi vokiškiems okupantams. Po reokupacijos už pasipriešinimą okupaciniam režimui ir aktyvų dalyvavimą LTT veikloje, represijos tęsėsi ne tik teismo nustatytą terminą, bet visą okupacinį periodą. Po nepriklausomybės atkūrimo atsidėjo kūrybai, išleido šešias knygas apie okupaciją ir priešinimąsi jai.

Palydėtas į Tėvo namus

A+A Saulius Kelpšas (1958 01 31 – 2012 02 25)

Saulius Kelpšas gimė susituokusių Sibiro tremtyje politinės kalinės, partizanės Liudos Kaminskaitės-Kelpšienės ir tremtinio Romando Kelpšo šeimoje, kuri kilniais žmonėmis užaugino keturis vaikus: sūnus Saulių, Valdą, Jaunį (šiuo metu kaip katalikų kunigas tarnauja lietuvių bendruomenei Čikagoje, JAV) ir dukterį Viktoriją.

Jau paauglystėje, Lietuvoje prasidėjus taikiai rezistencijai prieš sovietų okupaciją, Saulius labai drąsiai išitraukė į pagrindinio veiklą: platino savilaidos leidinius „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“, „Aušrą“, „Lietuvos ateitį“, buvo vienas faktinių vadovų bene gausiausios ir veikliausios Lietuvoje Petrašiūnų *Eucharistijos bičiulių* (EB) pagrindžio grupės, kuri KGB sekimo byloje buvo praminta „Atskalūnais“ (rusų klb. „Отщепенцы“). Grupė daugino ir platino pagrindžio spaudą, nelegaliai rengė patriotinius vaidinimus jaunimui, studijavo krikščionišką tikėjimą, Lietuvos istoriją, rinko parašus po protesto peticijomis sovietų valdžiai ir tarptautinėms institucijoms dėl sąžinės laisvės ir tautos teisių varžymo, gynė okupantų valdžios naikinamą Kryžių kalną, rėmė persekiojamus tikinčiuosius, patriotus.

Už šią kupiną rizikos ir pasiaukojimo veiklą Saulius nuolat buvo sovietų represinių organų tardomas,

suiminėjamas, ne kartą patyrė fizinį smurtą.

1990 m. vasario 24 d. Saulius vedė Aušrą Masytę, Petrašiūnų EB būrelio aktyvią dalyvę, abu užaugino dvi dukras – studentę Augustę ir abiturientę Mingailę.

Atkuriant nepriklausomą Lietuvą, Saulius Kelpšas jau 1989 m. įsijungė į tais metais atnaujintos Lietuvos Caritas – pagalbos vargstantiesiems krikščioniškos bendrijos – darbus, kur, labai nesavanaudiškai, negailėdamas jėgų darbo vosi iki šiol, eidamas reikalų vedėjo ir kitas atsakingas pareigas. Nuo 2005 m. iki pastarųjų mėnesių, jau sunkiai sirgdamas, Saulius dirbo Lietuvos Caritas koordinatoriumi ES maisto paramos nepasiturintiems tiekimo programoje, per kurią parama pasiekdavo daugiau kaip 300 tūkst. nepasiturinčiųjų visoje Lietuvoje.

Nepagražindami sakome, kad tokių žmonių, kaip Saulius Kelpšas, dėka, esame kaip krikščioniška bendrija, tauta ir nepriklausoma valstybė, todėl Jis palydėtas į Amžinojo Tėvo namus broliška malda ir dėkingumu.

Visa Lietuvos Caritas bendruomenė reiškia užuojautą bei dvasinį palaikymą Sauliaus šeimai ir artimiesiems. Viešpaties artumas tenušluosto gedinčiųjų ašaras.

A+A Vilius Algirdas Trumpjonas

Kovo 4 d. Atlantoje (Florida, JAV) eidamas 76-uosius metus staiga mirė Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas Vilius Algirdas Trumpjonas. Velionis gimė 1936 lapkričio 30 d. Klaipėdoje visuomenės veikėjo, spor-

tininko Viliaus J. E. Trumpjono (1908-1982) ir Martos M. Skūdytės šeimoje. Pagerbiant Viliaus A. Trumpjono visuomeninę veiklą 2006 m. jis buvo apdovanotas LR ordino Už nuopelnus Lietuvai Riterio kryžiumi.

VARPAS

Leistas politkalinių sovietinės koncentracijos stovyklose: 1955 m. Vorkutoje ir 1957 m. Intoje, nuo 1975 m. iki 1989 m. – pogrindyje Lietuvoje. Atkurtas 1996 m. vasario mėn. **Leidėjai Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, SL 22 09, ISSN 1648-0244.**

Redakcijos adresas: **Edvardas Burokas**, Architektų g. 14-60, LT-04119 Vilnius, tel. 244-46-19, el. paštas edvardasburokas@gmail.com

Redaktorius **Algimantas Zolubas**, Architektų g. 8-4, LT-04119 Vilnius, tel. 244-21-57, el. paštas a.zolubas@gmail.com

Bendradarbiams honoraras nemokamas. Rašinių turinys gali nesutapti su redakcijos nuomone. Rašiniai ir nuotraukos negrąžinami.

„Varpa“ galite skaityti (atsisiųsti) internete adresu www.llks.lt. Čia rasite ir „Varpo“ archyvą. Spaudinių pavidalų „VARPAS“ platinamas per LLKS skyrius

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga (kodas 191913666)

Atsiskaitomoji sąskaita AB Bankas Swedbank, AB;

Sąskaita Nr. LT62 7300 0100 0249 2325

Išleido ir spausdino „Baltijos kopija“. Kareivių g. 13 b, Vilnius. Tiražas 800 vnt.

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Pagal šviečiamojo pobūdžio programą šiame numeryje pateiktas Jono Buroko rašinys.

Aukos VARPUI

Už aukas „Varpui“ dėkojame: Europos parlamento narei Radvilei Morkūnaitei esmingai rėmusiai šio numerio išleidimą, M. Šironienei – 50 Lt, Z. Jaškai – 110 Lt (pervedimas), A. Zalatoraiti – 30 Lt, R. Čeburniui – 30 Lt (pervedimas), E. F. Svilas – 100 Lt (pervedimas).

Dėkojame už pervestus 2 proc. nuo pajamų mokesčio.

Už nuotraukas dėkojame: Jonui Česnavičiui, Alvydui Stričkai, Edvardui Burokui

Būkime drauge, būkime kumštis, laikantis Lietuvos trispalvę

LLKS svetainės vyriausiasis redaktorius *Antanas Ališauskas*

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos (LLKS) periodinis (mėnesinis) leidinys „Varpas“ leidžiamas nuo 1996 m. vasario mėn. rėmėjų lėšomis.

Jis platinamas šalyje ir už jos ribų. Anksčiau „Varpą“ leido politiniai kaliniai sovietinėse koncentracijos stovyklose: 1955 metais – Vorkutoje ir 1957 metais – Intoje, o nuo 1975 iki 1989 metų – pogrindyje okupuotoje Lietuvoje. Leidinio tikslas – Tėvynės nepriklausomybės, žmogaus laisvių ir teisių gynimas, tautinio bei pilietinio sąmoningumo ugdymas, tautiečių vienybės skatinimas, supažindinimas su valstybės kūrimu ir tvirtinimu, su kovomis dėl laisvės praeityje.

Tačiau dėl lėšų stokos nedidelės apimties leidinys pasiekia mažą skaitytojų ratą, todėl, išplitus modernioms žiniasklaidos technologijoms, pribrendo poreikis ir radosi galimybė pasiekti didesnę skaitytojų ratą bei teikti gausesnę informaciją per internetinį portalą. Portalas atspindės ne tik „Varpo“ medžiagą, bet palies svarbiausias Lietuvos problemas, LLKS veiklą, susitikimus, skelbs numatomus darbus Tėvynės labui.

Čia skaitytojas ras atspindžius partizaninės kovos pasibaigus II pasauliniam karui, politinių kalinių, disidentų pasiaukojančios kovos už Lietuvos nepriklausomybę ir žmogaus teises, jų kovos koncentracijos stovyklose ir tragedijų KGB rūsiuose bei tremtyje, išlikusių gyvųjų prisiminimų, šviesiausių Lietuvos žmonių kovotojų už tautos laisvę veiklos, politkalinių bei tremtinių literatūrinių bandymų atspindžius.

Dalis svetainės medžiagos pateikiama trimis kalbomis – lietuvių, rusų ir anglų.

Jei manęs paklaustumėte, kokie skaitytojai skaito LLKS portalą www.llks.lt Saudo Arabijoje, Japonijoje, Tailande ar Kuveite, nieko jums negalėčiau pasakyti. Bet toks faktas yra, ir tai fiksuoja interneto serverio statistika. Tai tikriausiai lietuviai, nors tinklalapyje yra informacijos ir rusų bei anglų kalbomis. Kovo 21 d. atnaujintam mūsų tinklalapiui suėjo lygiai pusė metų ir jį aplankė beveik 20 tūkst. skaitytojų iš maždaug 60 pasaulio šalių. Pasiklysti temų įvairovėje neleis meniu. Įstatymai, rezistentai, skaitykla, įvykiai, datos, veidai, poezija, parodos ir visa kita – tai tik maža dalis temų, kurias rasite vartydami virtualųjį dienraštį. Statistika, kurią, beje, gali panagrinėti kiekvienas apsilankęs, labai gerai parodo, ką mūsų skaitytojai labiausiai vertina. Naujieną, kurios nėra kitur internete, pasiūlė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotojas, vienas iš labai aktyvių mūsų portalu kū-

rėjų, Gintaras Šidlauskas. Tai – visuomeninis KGB dokumentų viešinimas. Panaršykite ir surasite daug archyvinės medžiagos apie partizanus, jų persekiotojus, apie bunkerius laikytojus. Šią medžiagą neseniai labai aktyviai pradėjo nagrinėti ir persekiotojų palikuonys bei tokia pat raudona spalva „dažyti“ kitokie interesantai... Tą supratau gavęs išpėjančių laišku...

Prašome nustoti infiltruoti politines struktūras. Rekomenduojame pasitraukti iš pasaulinio tinklo. Portalo turinys ženkliai žaloja priaugančio jaunimo sąmonę, o pagyvenusiems visiškai susuka galvas. Žmonės nori ramiai gyventi, o dabar nebegali naktimis ramiai užmigti, juos kamuoja pokario košmarai, ausyse aidai šūviai, didėja sergamumas. Pasigailėkit Lietuvos žmonių, o ypač jaunimo. Prašome palikti tikrai Juokelių skyrių. Ačiū, kad pritariate šiems pasiūlymams. (Kalba netaisyta.- red.past.) Mikas Pupkus.

Tokiu vardu vadinosi rašytojo, stribo ar talkinuso sribams pokario metų komjaunimo aktyvisto V. Petkevičiaus vienos apysakos herojus. Panūdau pakalbinti tą Miką Pupkį. Ir štai ką jis man parašė:

Kaimynų vaikai mano tėvą pravardžiavo sribu, nors jis toks nebuvo. Tik prie komjaunimo buvo prisidėjęs. Nors, tarp mūsų šnekant, nereikėjo jam to buožioko girdyti kibire vandens. Jau daugel vandens nutekėjo nuo tojo neramaus laikotarpio. Aš sribas nebuvo, nors kur tėvas siuntė, ten ėjau. Gimiau sprogstant gegužio žiedams iškeldintųjų troboje. Nekrikštas. Ba tėvas priklausė atatinkamai formuotei. Gimimas įregistruotas ispolkome. Pabaigiau tris klases ponevalei. Esu matęs negyvą miškinį rinkoj. Tėvas liepė: „Mikai, eik, įspirk, banditas nieko tau nepadarys“. Motina šoko prieš: „Nepainiok vaiko į savo darbus“. Tėvas tik pamosavo naganu: „Nesikišk. Jaunimas turi išmokti klasinės neapykantos“. Ginkluotas gulė, ginkluotas kėlė. Ką tėvas liepė, tą dariau, kur siuntė, ten ėjau. Aš savo vaikų neleidau prie parlamento. Nėr čia ko atsimainyti. Bet sausio 12 d. medalį turi... (Kalba netaisyta.- red.past.).

Vadinasi, mus skaito ir tie, kurie painioja sausio 12-ąją su 13-ąja, kai sovietai prie bokšto žmones žudė. Gerai, tegul susipažįsta su tikra mūsų tautos istorija... Lai nemokamai skaito tinklalapyje talpinamas knygas.

Kai galvoji, kiek vertos dabartinės Lietuvos patriotų pastangos gaivinti Tėvynę, puoselėti jos didybę ir grožį, saugoti ir ginti ją nuo priešų, negali neprisiminti vyresniųjų mūsų brolių – Lietuvos laisvės kovotojų (gyvųjų ir žuvusių) aukos, jų krauju rašytos istorijos. Neveltui mūsų tinklalapio skaitomiausių knygų priekyje – portalo leidėjo, vieno iš Vorkutos sukilimo organizatorių Edvardo Buroko knyga „Pūtėme prieš vėją“.

Linkėdamas mūsų tinklalapiui klestėjimo ir plėtos, laikiu svečių ne tik pasisemti gėdžiamų žinių, bet ir papildyti ją savo rašiniais bei parama.

AVIACIJOS PATRIARCHO VIKTORO AŠMENSKO ŠIMTAMEČIO JUBILIEJAUS MINĖJIMO VILNIAUS ROTUŠĖJE AKIMIRKOS

